

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УПРАВЛІННЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИМИ КОМПАНІЯМИ

Ярина Олійник¹, Христина Саврук²

Опубліковано	Секція	УДК
29.12.2024	Право	338.2:343.1

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14572275>

Анотація. У статті на базі опрацювання сучасних правових та економічних досліджень проводиться аналіз особливостей міжнародно-правового регулювання діяльності транснаціональних компаній, корпорацій (далі - ТНК) як суб'єктів приватної економічної влади та їх впливу на розвиток світової економіки. Також звертається увага на завдання законодавчої та виконавчої гілок влади в Україні стосовно реалізації державних програм інноваційного розвитку для гнучкої інтеграції національної економіки в сучасну інноваційну економіку світу.

Інноваційна діяльність, що здійснюється сьогодні ТНК, суттєво впливає на конкурентоспроможність країн у системі світового господарства, визначаючи лідируюче положення одних і відставання інших. Отже, ТНК є по суті найважливішими учасниками процесу формування глобальної інфраструктури технологічних нововведень за рахунок контролю над переміщенням основних компонентів, необхідних для здійснення інноваційних проектів, у тому числі венчурного капіталу, висококваліфікованих кадрів, нових ідей і розробок.

Головною силою, що визначає цей процес, є активність транснаціональних компаній. На сучасному етапі транснаціоналізація українських підприємств виступає як економічний механізм, що сприяє формуванню ключових напрямків зовнішньоекономічної політики та підвищує міжнародний престиж країни. Транснаціональні компанії становлять одну з провідних структур, що сприяють розвитку світової економіки та міжнародних економічних зв'язків.

Ключові слова: транснаціональні компанії, міжнародно-правове регулювання, зовнішньоекономічна діяльність.

INTERNATIONAL LEGAL REGULATION OF THE MANAGEMENT OF TRANSNATIONAL COMPANIES

Abstract. The article analyzes the peculiarities of international legal regulation of activities of transnational companies and corporations (hereinafter - TNCs) as subjects of private economic power and their impact on the development of the world economy based on the analysis of modern legal and economic research. Attention is also drawn to the tasks of the

¹ Доктор юридичних наук, професор кафедри міжнародного та кримінального права Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка», ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5819-2023>

² Студентка 4-го курсу Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка»

legislative and executive branches of power in Ukraine regarding the implementation of state programs of innovative development for flexible integration of the national economy into the modern innovative economy of the world.

The innovative activities carried out by TNCs today have a significant impact on the competitiveness of countries in the world economy, determining the leading position of some and the lagging behind of others. Therefore, TNCs are essentially the most important participants in the process of forming a global infrastructure of technological innovations by controlling the movement of the main components necessary for the implementation of innovative projects, including venture capital, highly qualified personnel, new ideas and developments.

The main force driving this process is the activity of multinational companies. At the present stage, transnationalization of Ukrainian enterprises is an economic mechanism that contributes to the formation of key directions of foreign economic policy and enhances the international prestige of the country. Transnational companies are one of the leading structures contributing to the development of the world economy and international economic relations.

Keywords: transnational companies, international legal regulation, foreign economic activity.

Вступ

Постановка проблеми. На сьогоднішній день процес транснаціоналізації проникає в усі сфери глобальної економіки, впливаючи на функціонування національних господарств. Цей складний та постійно прогресуючий процес відображає сучасні тенденції та явища, які мають суттєвий вплив на розвиток економіки країн. Основним двигуном цього процесу є діяльність ТНК, які впливають на формування ключових напрямків зовнішньоекономічної політики та підвищують міжнародний престиж країни. ТНК відіграють важливу роль у розвитку світової економіки та міжнародних відносин. З одного боку, вони розгортають свою діяльність у багатьох країнах світу, спираючись на єдину стратегію, а з іншого - є джерелом різноманітних викликів соціального та економічного характеру. Це створює необхідність у пошуку ефективних рекомендацій для регулювання їхньої діяльності.

Мета статті. дослідження питань міжнародно-правового регулювання діяльності ТНК, їхнього значення для міжнародних комерційних відносин.

Аналіз досліджуваної теми. Дану тематику досліджували такі науковці, як: О. Грищенко, Л. Чепурна, С. Беляєва, М. Плахотнікова, М. Зайченко, Л. Кібальник, С. Пашин, М. Прохорова, Л. Радченко, Л. Руденко, В. Рокоча, О. Плотніков, В. Новицький, Г. Фединяк, С. Якубовський, Ю. Козак, О.Савчук.

Результати

В сучасних умовах ринкової економіки, транснаціональні корпорації стають невід'ємною складовою для більшості країн. Незважаючи на те, що їхня роль і значення у світі визнані, у наукових дослідженнях не існує однозначного визначення поняття "транснаціональна корпорація", що утруднює усвідомлення їхньої природи та встановлення правового статусу в цілому. Ця неоднозначність визначення безпосередньо впливає на визначення характеристик цього явища та встановлення його юридичного статусу. У зв'язку з цим, ми розглянемо різні підходи до визначення транснаціональних корпорацій та спробуємо визначити найбільш доцільне тлумачення, яке допоможе зрозуміти їхню природу.

В контексті М.А. Манукяна, транснаціональна корпорація в першу чергу є економічним явищем, тому розвиток економічної науки у цій галузі має важливе значення для глибокого юридичного аналізу цього явища [1, с. 16]. Однак дослідник застерігає від повного заміщення юридичних та економічних термінів, оскільки

трактування понять, таких як «транснаціональна корпорація» або «міжнародна компанія», з точки зору економічної та правової науки, може розходитися. У юридичній сфері велике значення мають організаційно-правові аспекти, які визначають юридичний статус транснаціональних корпорацій, тоді як в економічній науці основним є розгляд їх як економічних суб'єктів. Погляд М.А. Манукяна, який стверджує, що «саме на перетині цих двох дисциплін можна знайти найбільш повне визначення транснаціональної корпорації», виглядає досить обґрунтованим [1, с.17].

Феномен ТНК поставив перед країнами складне завдання щодо правового регулювання відносин з іноземними компаніями, що діють на їхній території через використання організаційних та правових форм, характерних для внутрішніх юридичних осіб. На сьогоднішній день, розробка єдиної системи правового регулювання діяльності ТНК знаходиться на ранній стадії розвитку, і кожна країна розробляє власну, комплексну систему правових норм для регулювання умов ведення бізнесу іноземними компаніями. Зважаючи на те, що річний обсяг іноземного капіталу зростає у всі більшій мірі в окремих економіках світу, наростає потреба у перевірці ефективності та достатності дії системи правових норм, що регулюють діяльність ТНК.

На сьогоднішній день, міжнародно-правове регулювання діяльності ТНК регіонального та універсального рівня є далеким від жаданого, проте існують документи правового характеру, які застосовуються для того, щоб регулювати їх діяльність. Ключовими документами є наступні:

- Проект Кодексу поведінки ТНК [2];
- Кодекс іноземних інвестицій, який було прийнято в 1970 році державами Латинської Америки; країнами, які є учасниками Андського пакту (Болівія, Колумбія, Перу, Чилі, Еквадор [60, с. 76];
- Конвенція про транснаціональні компанії, прийнята від 1998 року, за якою закріплюються основоположні основи сторін в сфері створення і діяльності ТНК [3, с. 77];
- Хартія економічних прав та обов'язків держав, затвердженої резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) від 12 грудня 1974 року [4], норми якої направлені на те, щоб захищати економічні права країн, які мають потенціал на розвиток (сформовані міжурядові комісії ООН з центрів ТНК). Зазначена хартія, яка є багатосторонньою угодою, спрямовується також і на захист інвестицій іноземних компаній та забезпечує контроль за діяльністю ТНК зі сторони урядів країн, які є приймаючими. Проте такі країни як США та Великобританія і деякі інші, які підписували цю угоду, так її і не ратифікували;
- Регіональна декларація про міжнародні інвестиції та багатонаціональні підприємства від 21 червня 1976 року та додатком слугують керівні принципи для багатонаціональних підприємств (норми зазначеного документа не є обов'язковими, виконувати їх можна в добровільному порядку) [1, с. 37];
- Принципи щодо контролю за обмеженням ділової практики монополій і корпорацій (прийняті в 1980 році Генеральною Асамблеєю ООН) [1, с. 38].

В останні часи в юридичній науці висловлюється думка, що правове регулювання діяльності транснаціональних корпорацій (ТНК) може відбуватися не лише на національному рівні, але й на міждержавному. У зв'язку з цим, щодо регулювання діяльності ТНК у країнах, що стрімко розвиваються та країн капіталістичного типу, існують кілька підходів: по-перше, самостійні та розвиваються країни стежать за виникненням міжнародно-правових інструментів, спрямованих на повний контроль над діяльністю ТНК; по-друге, країни капіталістичного типу спрямовані на збереження та посилення свого впливу.

Зокрема, думка відомого науковця у галузі міжнародного права В. Дженкса вказує на те, що позиція права стосовно ТНК сьогодні така сама неоднозначна і безпорадна, як

це було у відношенні до міжурядових організацій у середині 40-х років. Зважаючи на сучасний розвиток економіки, ТНК визнаються як ключові гравці у світовій економіці, що визначають міжнародні виробничі та розподільчі процеси. З кожним роком зростає значення іноземного капіталу у розвитку економіки країн, тому ефективне регулювання діяльності ТНК стає все більш важливим. ТНК представляють собою групу компаній, що діють згідно з законами різних держав, де одна компанія виступає як домінуюча і контролює діяльність інших.

Хоча ТНК офіційно вважаються незалежними економічними суб'єктами, вони відзначаються економічною єдністю, що надає їм особливий статус в міжнародному праві [7, с. 219]. ТНК сприяють фінансовій глобалізації, встановлюючи потужні фінансові зв'язки як зі своїми дочірніми філіями, так і з місцевими національними підприємствами. Очевидним є той факт, що такі компанії преслідують виключно свої комерційні інтереси, що може призвести до пригнічення суверенітету країн, де вони діють. Це створює протиріччя між ТНК та приймаючими країнами. За даними статистики на 2012 рік, було зареєстровано 85 тисяч ТНК та їх філій, які контролювали понад 85% світового експорту та 90% прямих іноземних інвестицій. Така модель економічного розвитку дає можливість ТНК впливати на внутрішню та зовнішню політику країн. Регулювання діяльності всіх ТНК за допомогою єдиної законодавчої бази складно, оскільки вони мають представництва в різних країнах, кожна з яких має власні законодавчі норми [8]. Такий підхід до економічного розвитку надає транснаціональним корпораціям (ТНК) можливість впливати на внутрішню і зовнішню політику країн. Проте складно врегулювати діяльність всіх ТНК за єдиною законодавчою базою через їх присутність у різних країнах, які мають відмінні законодавчі норми. Щодо універсального регулювання діяльності ТНК на міжнародному рівні, існують різні точки зору, включаючи позицію, яка вважає їх міжнародними юридичними особами.

Однак, існують протиріччя, оскільки для того, щоб мати статус міжнародної юридичної особи, потрібно відповідати певним критеріям, які не відповідають ТНК. Наприклад, в Хартії економічних прав і обов'язків держав, прийнятій у 1974 році Генеральною Асамблеєю ООН, зазначено, що кожна держава має право регулювати діяльність ТНК у межах своєї національної юрисдикції та застосовувати заходи проти діяльності, яка суперечить її законам і нормам [4]. У 1974 р. створено міжурядові комісії ООН, в процесі дії яких розпочала діяльність спеціальна «група 77», перед якою було завдання створити Кодекс поведінки ТНК. Перші спроби розробити Кодекс викликали тільки розбіжності між країнами-учасниками. Дискусії стосувались міжнародно-правового регулювання ТНК. Західні країни висували позиції проти юридичного обмеження діяльності ТНК. Країни, що розвиваються, вважали, що ТНК не повинні претендувати на стимули і пільги, які надаються національним підприємствам [9, с. 102].

Універсальне регулювання діяльності ТНК відбувається під покровом Організації Об'єднаних Націй, яка діє на основі рекомендацій спеціально утворених органів, таких як Міжурядова Комісія з ТНК та Центр з ТНК. У 1975 році цими органами був розроблений Кодекс поведінки для ТНК, який містить положення, що забороняють дискримінацію щодо партнерів, встановлюють обов'язки ТНК щодо сприяння розвитку науково-технічного потенціалу країн-партнерів, зобов'язання звітувати про свою діяльність та дотримання фінансових та податкових норм. Хоча Кодекс досі не було офіційно прийнято, можливо, в найближчому майбутні ТНК будуть піддаватися контролю ООН.

У серпні 2003 року Комісія з прав людини розглянула проект конвенції «Стандарти відповідальності транснаціональних корпорацій», який покладає на великі підприємства ті ж самі обов'язки, що й на держави. Якщо цей проект буде схвалений Генеральною Асамблеєю ООН та набуде статусу конвенції, ТНК вимагатиметься утримуватися від забруднення навколишнього середовища та порушень прав людини,

дотримуватися принципів чесної конкуренції в бізнесі, маркетингу та рекламі, забезпечувати безпеку та якість своїх товарів та послуг для споживачів, а також забезпечувати безпечні умови праці та адекватну заробітну плату для своїх працівників і членів їхніх сімей. Компаніям буде заборонено отримувати користь від злочинів проти людства, примусової праці та інших порушень міжнародного гуманітарного права, а також вони повинні запобігати використанню їхньої продукції порушниками прав людини [6, с. 84].

Урядам необхідно укладати міжнародні угоди між собою, щоб мати можливість ефективно взаємодіяти в інформаційному просторі та контролювати діяльність ТНК, запобігаючи їхнім можливим зловживанням. В рамках таких угод розумно створювати окремі реєстри та органи або підрозділи в державах для швидкого обміну інформацією та досвідом. Інститут міжнародної правосуб'єктності має важливе значення в системі міжнародного права. Хоча багато досліджень акцентують увагу на актуальності цього інституту, є невирішені питання, особливо ті, які стосуються міжнародної правосуб'єктності міжнародних неурядових організацій, включаючи ТНК.

Це вимагає більш глибокого аналізу, оскільки визначення «міжнародна правосуб'єктність» не має чіткого закріплення в міжнародному праві, але включає конструкції теоретичного характеру, які відображають юридичну природу та межі такої правосуб'єктності. Загалом, міжнародна правосуб'єктність означає юридичну можливість особи бути суб'єктом міжнародного права, яка базується на основних правах та обов'язках, встановлених міжнародно-правовими нормами. Теорія держави та права вважає, що поєднання прав та дієздатності відображає динаміку поняття суб'єкта міжнародного права [10, с. 48].

Заглянемо на проблематику правового регулювання діяльності ТНК через призму поглядів О.В. Тарасова, який підкреслює, що «злиття економічних та організаційних структур у ТНК не відображається в традиційних юридичних форматах національних юридичних осіб, оскільки окремі складові ТНК вступають у різноманітні правові відносини. Відтак, єдиний глобальний економічний гравець стає непомітним для національного права. Окремі суб'єкти національного права діють у різних юридичних системах, формально не пов'язані між собою. Ця різноманітність в юридичному вимірі сприяє гнучкій адаптації ТНК до змін у ринковій динаміці та швидкому реагуванню на зміни в соціальному середовищі [11, с. 425-426].

Одним із можливих шляхів вирішення цієї проблеми є ухвалення одного міжнародного правового акта, який би стандартизував та контролював усі аспекти діяльності ТНК. Проте реалізація Кодексу поведінки ТНК затримується через суперечки між базуючими державами і країнами, де діють ТНК. Базуючі держави намагаються накласти обов'язки на приймаючі країни, тоді як останні обмежують їх на своїх територіях і навпаки, вводять багато обов'язків для самих ТНК [2]. Незважаючи на те, що він досі залишається проектом, він містить положення, за якими передбачаються сфери, у яких ТНК в змозі наносити шкоду своєю діяльністю країні, яка є приймаючою.

Проблема відсутності ефективних норм, які регулювали б відповідальність ТНК, є актуальною в сучасному світі. Хоча такі норми мають бути в національних законодавствах, їх практичне застосування до іноземних юридичних осіб стає викликом. Однією з можливих стратегій є залишення захисту відповідних інвестицій, передбачених у відповідних угодах про інвестиції. Проте цього може бути недостатньо для ефективного контролю над діяльністю ТНК та запобігання їх шкідливим наслідкам для держави-господаря.

Ефективним рішенням може бути запровадження механізму, який впливатиме на країну, з якої походять ТНК. Згідно з цим підходом, країна-джерело має нести відповідальність за недопущення неприйнятної поведінки своїх резидентів. Таким чином, сама країна буде зацікавлена у тому, щоб її ТНК уникли дій, які можуть стати

загрозою для інших країн, у тому числі порушення політичного та економічного порядку.

Слід зауважити позитивну тенденцію у формуванні складної системи правил, яка має на меті забезпечити швидке та повне відшкодування завданих збитків від дій транснаціональних корпорацій (ТНК). Ведучі держави активно розробляють та схвалюють правові норми, спрямовані на захист активів ТНК у країнах зі слабким розвитком у всьому світі. Проте досі виникає питання про те, хто має нести відповідальність за завдані ТНК збитки: самі корпорації чи держави, з яких вони походять.

Важливо відзначити, що держава має бути відповідальною за свідоме направлення своїх громадян за кордон з метою завдання шкоди іншим особам або країнам. Міжнародним правом закріплюється принцип, згідно з яким держави не мають права завдавати шкоду іншим країнам. Очевидно, що на державі лежить обов'язок запобігти настанню негативних наслідків у разі, якщо їй було відомо про неприйнятну діяльність своїх громадян, що може або буде призводити до шкоди.

Такий підхід відзеркалює наступне: якщо держава має право захищати своїх громадян за межами власних кордонів, то доцільним було б покласти на держави обов'язок контролювати поведінку своїх резидентів, яка не повинна порушувати міжнародні норми. У свою чергу, держава-походження ТНК може зобов'язати своїх резидентів, які функціонують за кордоном як інвестори, діяти відповідно до міжнародних стандартів за підтримки відповідної юрисдикції, що ґрунтується на національній базі. Якщо держава може розповсюджувати свої повноваження в сфері податкового та антимонопольного законодавства, то встановлення відповідальності держави за контроль за своїми резидентами є доцільним та обґрунтованим кроком. Окремі держави вже вживають відповідних заходів для запобігання поширенню корупції в міжнародному бізнесі [12, с. 168]. На нашу думку, якщо держави не здатні уникати порушень міжнародних норм, вони повинні позбавлятися права захищати своїх резидентів.

У період глобалізації, коли відбувається процес транснаціоналізації виробництва та капіталу, національна економіка піддається збільшеному міжнародному впливу. Тому важливо розглянути сучасний етап економічного розвитку України та роль ТНК у формуванні стратегії розвитку внутрішньої економічної системи. В сучасних умовах транснаціоналізація може стати ефективним механізмом, який визначає оновлені пріоритети в суспільному розвитку, вирішує завдання зовнішньої політики та встановлює умови для участі України у міжнародному поділі праці.

Необхідність вдосконалення інституційного забезпечення пояснюється потребою у економії трансакційних витрат, що виникають під час взаємодії вітчизняних суб'єктів господарювання зі службовими ТНК. Трансакційні витрати визначаються наступними чинниками:

- розбіжність інформації на зовнішньому ринку;
- монопольне становище деяких постачальників послуг;
- законодавчі обмеження для вступу ТНК на український ринок;
- несумісність систем стандартів і сертифікації товарів та послуг;
- недостатня розвиненість ринкової інфраструктури і таке інше.

У практиці, при прийнятті українською державою нормативно-правових актів, що охоплюють сфери економічної діяльності, і враховують вище зазначені чинники, спостерігається зменшення трансакційних витрат, сприяння взаємодії контрагентів та зростання зовнішньої торгівлі, що веде до економічного піднесення, хоча й повільного.

Одним з ключових питань, що потребує докладного розгляду, є розвиток власних міжнародних корпорацій, які могли б покращити економічний клімат в Україні. Варто зауважити, що в країні існують корпорації, що діють вже протягом тривалого часу (такі

як ВАТ «Укрнафта», Компанія «УкрАвто», Корпорація «Рошен», НВГ «Інтернайт» і інші). З кожним роком транснаціоналізація в Україні посилюється. Це зумовлено мірою інтернаціоналізації країни, її позицією у світовому рейтингу конкурентоспроможності та участю в міжнародних угодах.

В Україні існує значний потенціал для взаємодії з ТНК, але для досягнення цього необхідно проводити реформи та робити радикальні зміни в економіці та законодавстві, як вже згадувалося. Лише після упорядкування цих аспектів можна очікувати зростання інвестицій у геометричній прогресії. Крім того, це сприятиме зацікавленню потенційних іноземних ТНК, які розширюватимуть діяльність в українських транснаціональних компаній на міжнародному рівні [12, с. 71].

Беручи до уваги швидкий розвиток ТНК в економічній політиці України, можна відзначити, що це може позитивно вплинути на вітчизняний економічний простір і призвести до наступних позитивних змін:

- підсилиться ресурсна та виробнича база країни;
- розширяться можливості експорту;
- прискориться реструктуризація економіки;
- будуть залучені передові технології;
- активізуються процеси інтернаціоналізації та інтеграції в Україні [13, с. 72].

Отже, можна зазначити, що Україна виявляє інтерес не лише до залучення ТНК, а й до створення нових підприємств та розвитку вже існуючих компаній, які відіграють ключову роль у формуванні економічного ландшафту країни. Загалом, діяльність ТНК має двоїстий вплив. З одного боку, вони привносять сучасні технології та значний досвід управління. З іншого боку, їхня діяльність може нести в собі певні ризики для вітчизняної економіки.

Таким чином, підбиваючи підсумок дослідження, варто зазначити, що в сучасних умовах для України процес транснаціоналізації може стати ефективним економічним інструментом, який допоможе встановити нові пріоритети у суспільному відтворенні та вирішити питання політики на міжнародному ринку. ТНК грають важливу роль у цьому процесі, визначаючи напрямки розвитку та поширюючи передові технології. Створення нових ТНК та розвиток існуючих в Україні дозволить захищати національні економічні інтереси, сприятиме подальшому зростанню господарських структур, прискорить процеси інтеграції країни в світову економіку та забезпечить участь України у міжнародних дискусіях економічного значення.

При дослідженні процесу формування та функціонування механізмів державного контролю за діяльністю ТНК на внутрішньому ринку країни-реципієнта важливо враховувати не лише одну сторону цього економічного явища, а й роль національних урядів країн, що знаходяться на етапі розвитку та становлення транснаціональних компаній, які виходять за межі великих національних виробників. Отже, у таких країнах можна спостерігати часткове перетворення їх у донорські, оскільки саме вони отримують найбільшу вигоду від функціонування ТНК.

Аналіз механізмів державного контролю за діяльністю ТНК на внутрішньому ринку України має базуватися на чіткому розумінні понять «державне регулювання» та «механізми державного регулювання». Згідно з визначенням О.І. Вільямсона, «державне регулювання - це базові економічні, політичні, соціальні та правові норми, що розробляються і ухвалюються державними інституціями, що становлять основу для нагромадження, виробництва, обміну, розподілу та споживання матеріальних благ».

Цікаве визначення державного регулювання щодо діяльності транснаціональних компаній запропонував К.В. Марченко. Він описав його як сукупність різних методів регулювання, включаючи правові, економічні та адміністративні, які застосовуються державними органами та громадськими організаціями з метою регулювання,

стабілізації та адаптації діяльності транснаціональних компаній до змінюючихся економічних умов [14, с. 61].

Отже, можна відзначити, що державне регулювання виконується органами влади на рівні держави та місцевих органів застосуванням спеціальних норм, методів та інструментів з метою здійснення контролю або впливу на певні процеси або об'єкти, такі як транснаціональні компанії у нашому випадку.

Враховуючи визначення терміну «механізм» за С. Рудницьким як системи взаємопов'язаних елементів, таких як принципи, форми, методи, норми та інші, що впливають на формування певного процесу [15], можемо розглядати механізми державного регулювання як систему таких елементів, як політика, цілі, принципи, форми, методи, норми, нормативи та інструменти, спрямованих на контроль і вплив на функціонування ТНК на внутрішньому ринку, а також на формування та підтримку національних транснаціональних компаній. Згідно з О.В. Жаданом, характер відносин між державою та транснаціональними компаніями може бути конфліктним, коопераційним або нейтральним, і залежить від механізмів, які застосовуються державними органами [16, с. 211].

Висновки

Отже, у сучасному світі транснаціональні корпорації займають важливе місце в глобальній економіці. Після аналізу правових норм можна відзначити потребу у стійкій законодавчій основі для покращення поточної ситуації. До цього моменту не існує універсальних правил, які б повністю регулювали діяльність ТНК, а міжнародні домовленості в основному мають декларативний характер. Бракує ефективних механізмів для їхнього втілення на практиці. Таким чином, важливим завданням на сьогодні є створення комплексної бази заходів, яка б забезпечила правове регулювання діяльності ТНК як на рівні окремих країн, так і на міжнародному рівні.

Список використаних джерел

1. Б.В. Духницький. Законодавче регулювання діяльності міжнародних компаній. Право України. 2013. № 5. С. 36–43.
2. Проект Кодексу поведінки ТНК. URL: <http://ua.convdocs.org/docs/index243769.html> (дата звернення: 26.04.2024)
3. Войтко С.В. Транснаціональні корпорації: навч. посіб. / С.В. Войтко, О.А. Гавриш, О.О. Корогодова, Т.Є. Моїсеєнко. Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2016. 208 с.
4. Хартія економічних прав і обов'язків держави від 12 грудня 1974 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_077 (дата звернення: 26.04.2024)
5. Якубовський С., Козак Ю., Савчук О. та ін. Транснаціональні корпорації: особливості інвестиційної діяльності: навчальний посібник/за ред. С. Якубовського, Ю. Савчука. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 488 с.
6. Чубарев В. Л. Міжнародне економічне право: підручник. Київ: Хрінком Інтер, 2009. 368 с.
7. Опришко В. Міжнародне економічне право: підручник; за наук. ред. В. Опришка. Київ: КНЕУ, 2006. 496 с.
8. World Investment Report 2012 / United Nations Conference of Trade and Development. Switzerland: United Nations Publications, 2012. 203 p.
9. Дахно І. І. Міжнародне економічне право. 3-тє вид., перероб. і доповн. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 272 с.
10. Фельдман Д.І. Основні тенденції розвитку міжнародної правосуб'єктності / за ред. Д.І. Фельдмана, Г.І. Курдюкова. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 567 с.

11. Тарасов О.В. Суб'єкт міжнародного права: проблеми сучасної теорії. Харків: Право, 2014. 512 с.
12. Муравйов К.В. Проблема міжнародної правосуб'єктності транснаціональних корпорацій. Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку: зб. наук. пр./ Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, нац. ун-т «Одес. юрид. акад», Нац. акад. прав. наук.України, Укр. асоц. порівнял. правознавства. Одеса: Фенікс, 2013. С. 166–168.
13. Хоменко І.Б. Формування вітчизняних ТНК як чинник підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Пріоритети національно-економічного розвитку в контексті глобалізаційних викликів: матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. Київ: Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2008. С. 70–73
14. Марченко К.В. Основні напрями державного регулювання діяльності ТНК на території України. *АГРОСВІТ*. 2014. № 11. С. 59–67.
15. Рудницький С. Категорія «механізм» у суспільних науках URL: <http://social-science.com.ua/article/630> (дата звернення: 26.04.2024)
16. Жадан О.В. Соціально – трудові аспекти взаємодії держави і транснаціональних корпорацій. *Державне регулювання процесів економічного і соціального розвитку*. 2012. № 1 (36). С. 211–217.